

כתוב ואיש כי יאכל קדש בשגגה, הרי כתוב יאכל, אם הוא יאכל תרומה בשגגה, ויסף חמישיתו, הוא מוסיף חומש, פרט למזיק, שאם הוא מזיק אין הוא חייב חומש, וגם שתית שמן נחשבת מזיק שלכן אינו חייב רק קרן כמו כל מזיק אבל חומש הוא לא משלם, הסך שמן של תרומה אבל אם הוא סך את עצמו בשמן של תרומה משלם את הקרן ומשלם את החומש כיון ששמן של תרומה ניתן לסיכה וסיכה היא כשתיה והזר שסך לעצמו שמן של תרומה משלם גם קרן וגם נוסף לזה חומש, הרי שלמדנו בבביתא זאת ששתית שמן אינה אלא מזיק והיא לא נקראת אכילה, וכמו שהיא לא נקראת אכילה לחייב עליה חומש בשותה שמן של תרומה כך היא לא נקראת אכילה לחייב עליה ברכה.

כך לשונו של רש"י, ומלשון רש"י משמע שלא צריך שום ברכה לברך על שמן זית, וכך מפרשים להדיא תר"י שעל שמן זית כיון שהוא מזיק לגופו ואינו נהנה כלל לכן אין הוא מברך שום ברכה, אבל שיטת הרמב"ם בפרק ח' מהלכות ברכות שרק בפה"ע הוא לא מברך וקושיית הגמרא היתה שמכיון שזה מזיק הוא לא מברך בפה"ע אבל הוא צריך לברך שהכל נהיה בדברו, להלכה נפסק באו"ח סימן ר"ב סעיף ד' שמן זית אם שתאו, הוא שתה אותו, כמות שהוא אינו מברך עליו כלל משום דאזוזקי מזיק ליה, ולכן הוא לא מברך אפילו לא שהכל. א"כ על מה נאמר ששמן זית מברכים עליו בפה"ע.

אלא אומרת הגמרא דקא אכיל ליה על ידי פת שהשמן הוא אוכל אותו כלפתן ללפת בו את הפת.

אי הכי הויא ליה פת עיקר והוא טפל אז עיקר אכילתו זה הפת והשמן אינו אלא טפל ותנן ונלמד לקמן במשנה זה הכלל **כל שהוא עיקר ועמו טפלה** כשהוא אוכל דבר שהוא עיקר אכילתו ובנוסף לכך הוא אוכל דבר שהוא טפלה לאכילה העיקרית מברך על העיקר ופותר את הטפלה וא"כ גם כאן הוא יברך על הפת שהוא העיקר ויפטור בזה את השמן שאינו אלא טפל.

עונה הגמרא **אלא דקא שתי ליה על ידי אניגרון** מדובר שהוא שותה את השמן ע"י אניגרון שהוא מאכל שנותנים לתוכו (מכניסים לתוכו) שמן, ומאכל זה של אניגרון אומר רש"י שהוא מוזכר במשנה בכמה מקומות, והגמרא מפרשת מהו המאכל הזה של אניגרון, **דאמר רבה בר שמואל אניגרון מיא דסלקא** אניגרון זה מים שבהם בישלו טרד, **אנסיגרון** (או מתוקן בצד אכסגירון) **מיא**

- דף ל"ו ע"א

דכולהו שלקי כל מיני ירקות שלוקין ומבושלים נקראים אכסגירון, עכ"פ הרי באניגרון זה מכניסים שמן ואז מברכים בפה"ע.

ושוב שואלת הגמרא **אם בן הוה ליה אניגרון עיקר ושמן טפל** הרי שאניגרון שזה המי סילקא, הם העיקר והשמן אינו אלא טפל, ותנן הרי כבר אמרנו שלמדנו במשנה זה הכלל **כל שהוא עיקר ועמו טפלה מברך על העיקר ופותר את הטפלה** אז גם כאן הוא יברך על האניגרון את הברכה הראויה שזה שהכל כמבואר בפוסקים ואילו על השמן הוא לא צריך לברך.

עונה הגמרא **הכא כמאי עסקינן בחושש בגרונו** כשיש לו

אנוש יסעד וגו' מזה לומדים מהפסוק נהמא הוא דסעיד חמרא לא סעיד הפסוק הרי אומר לחם יסעד את לב האדם, ואילו היין רק משמח ואינו סועד, ואיך אמרת שהיין סועד. אלא אומרת הגמרא פירוש הפסוק הוא אחרת **חמרא אית ביה תרתי סעיד ומשמח נהמא מסעד סעיד שמוחי לא משמח** פירושו של הפסוק הוא שייך ישמח לבב אנוש, יין גם משמח חוץ ממה שהוא גם סועד את הלב, ואילו הלחם לבב אנוש יסעד הוא רק סועד את הלב ולא משמח.

שואלת שוב הגמרא **אי הכי אם יין סועד את הלב נברייך עליה שלש ברכות** שנברך עליו ג' ברכות של בהמ"ז כמו שמברכים על הלחם שהוא סועד את הלב, עונה הגמרא **לא קבעי אינשי סעודתייהו עלויה** אין האדם קובע סעודה על יין ולכן לא תקנו בהמ"ז של ג' ברכות.

אמר ליה רב נחמן בר יצחק לרבא אי קבע עלויה סעודתיה מאי ואם הוא כן יקבע את סעודתו על היין האם הוא יתחייב לברך ג' ברכות של בהמ"ז כיון שכל מה שהוא לא חייב זה רק בגלל שלא קובעים סעודה על היין, הנה הוא כן קבע, האם הוא יתחייב בבהמ"ז של ג' ברכות, אמר ליה לרבינו אליהו ויאמר אי הויא קביעותא אם אליהו יבוא ויאמר לנו שגם אדם זה כשהוא קובע את עצמו על היין לסעודה זה נקרא קביעות השתא מיהא בטלה דעתו אצל כל אדם עכשיו בטלה דעתו שהרי כל האנשים אינם קובעים סעודה על היין ולכן אפילו אם הוא קבע את עצמו לסעודה על היין אין הוא מתחייב לברך ג' ברכות של בהמ"ז.

ומגמרא זאת הביאו תלמידי רבינו יונה והרא"ש (ביארנו זאת בדף י"ב) שמכאן הם הביאו ראייה שגם על יין אם אדם בירך בהמ"ז בטעות במקום לברך ברכת עה"ג ועל פה"ג שזו ברכה מעין ג' או שאפילו רק בירך את הברכה הראשונה של בהמ"ז של ברכת הזן יצא ידי חובתו שהרי היתה לגמרא קושיא שיברכו בהמ"ז על היין כפי שנבאר בארוכה בדף י"ב.

אומרת הגמרא **גופא למדנו לעיל אמר רב יהודה אמר שמואל וכן אמר רבי יצחק אמר רבי יוחנן שמן זית מברכין עליו כורא פרי העין.**

שואלת הגמרא **היכי דמי באיזה אופן הוא שתה או אכל את השמן זית שאמרנו שמברכים עליו בפה"ע.**

אילימא דקא שתי ליה אם הוא שותה אות אוזוקי מזיק ליה הרי ששתיה זו רק מזיקה לאדם, ומכיון שהיא מזיקה אין זו אכילה שטעונה ברכה, שגבי ברכה כתוב ואכלת, על אכילה צריך לברך, דבר שמזיק לגופו אינו נחשב אכילה, מביאה הגמרא ראייה לכך שדבר שאינו בריא ומזיק לגופו לא נחשב אכילה, דתניא למדנו בבביתא השותה שמן של תרומה משלם את הקרן ואינו משלם את החומש אדם ששותה שמן של תרומה והוזהר ישראל לוי שאינו כהן והרי תרומה לא ניתנה לאכילה ולשתיה רק לכהנים, אז כיון שהוא שתה את השמן הוא צריך לשלם קרן כמו כל מזיק שמזיק ממון חבירו גם הוא הזיק את הכהן כמה ששתה לו את השמן של תרומה ולכן הוא צריך לשלם לו את הקרן, אבל את החומש שצריך לשלם כשזר אוכל תרומה בשוגג הוא צריך לשלם חומש נוסף לקרן את זה הוא לא משלם על שתית השמן, שהרי אצל חיוב חומש כתוב בתורה לשון אכילה,

המועט כיון שאינו לרפואה אלא לכוונת אכילה הוא מברך שהכל, זוהי מסקנת ההלכה בברכת שמן זית.

והתוס' בענין מה שרש"י פירש לא יערענו, מביאים את פירושו של רש"י שהפירוש הוא להשהותו, והתוס' אבל מפרשים שלא יערענו אפילו לא בבליעה, שלא יקח שמן אפילו לבלוע אותו בלא שהיה, שכיון ששתייה זאת אינה אלא לרפואה זה נקרא ערעור ואפילו כשהוא בולע אותו ג"כ אסור כי זה מוכרח מילתא שהוא מכוון לרפואה, ותוס' אומרים א"נ יש ליישב את פירושו של רש"י שאם הוא שם את זה בתוך אניגרון או אפילו להשהות את זה ג"כ מותר ומה שאמרנו לא יערענו להשהותו הכוונה בלי שהוא שם את השמן באניגרון אבל הוא יכול לשים אותו בתוך אניגרון ואפילו להשהות אותו מותר או שהוא בולע את השמן בעין בלי שהיה גם זה מותר, וכפי שהדברי חמודות הביא את דברי התוס' והוא אומר על כך שאין להאריך כאן בהלכות בשבת.

עוד הלכה יסודית נלמדת כאן מדברי הגמרא, הגמרא הרי אומרת שהיתה לנו הו"א לומר שלא יצטרכו לברך כיון שכוונתו לרפואה ורק בגלל שיש לו הנאה לכן כן צריך לברך, לומדים מזה תוס' בד"ה כיון דאית ליה הנאה מיניה בעי ברוכי שנראים הדברים שאם אדם שותה משקין, אם המים הם גרועים ורעים לשתייה ואין לו הנאה מהן אין הוא צריך לברך, אבל אם יש לו הנאה מהם גם בלי הרפואה שהוא מתרפא הוא כן צריך לברך, וכך נפסקת ההלכה בדברי התוס', בסימן ר"ד סעיף ח' כל האוכלים והמשקין שאדם אוכל ושותה לרפואה אם טעמם טוב והחייך נהנה מהם מברך עליהם תחלה וסוף, והמ"ב בשער הציון כבר הסביר שאפילו אם הטעם שלהם אינו טוב כיון שעכ"פ אינם רעים והחייך נהנה מהם ג"כ צריך לברך והרי התוס' לא הזכירו רק לאפוקי משקין רעים לשתייה שעליהם לא מברכים שאין לו הנאה מהם אבל אם יש לו הנאה אפילו אם אין הטעם שלהם טוב צריך הוא לברך, כך פוסק המ"ב.

אומרת הגמרא **קמחא דחימי** אם טחנו את החיטים ועשו מהם קמח מה מברכים על קמח של חטים שהוא אוכל את הקמח כמות שהוא, נחלקו בזה אמוראים, **רב יהודה אמר בורא פרי האדמה** רב יהודה סובר כמו שנלמד לקמן בדף ל"ז שהכוסס חייטין, כוסס פירושו כל אכילה שאין כ"כ הדרך לאכול אותה כמו לאכול חייטין שלא נטחנו והוא כוסס את החטין כמות שהוא זה נקרא כוסס, אז הוא מברך בפה"א וכן על אכילת קמח סובר רב יהודה מברכים בפה"א, **ורב נחמן אמר שהכל נהיה בדברו** רב נחמן סובר שמברכים על קמח שהכל נהיה בדברו.

אמר ליה רבא לרב נחמן לא תפלוג עליה דרב יהודה אל תחלוק על רב יהודה דרבי יוחנן ושמואל קיימי בוותיה שהרי ר' יוחנן ושמואל שניהם סוברים כדברי רב יהודה שצריך לברך בפה"א.

ומנין לו, **דאמר רב יהודה אמר שמואל** זו המימרא שעכשיו למדנו, **וכן אמר רבי יצחק אמר רבי יוחנן שמן זית מברכין עליו בורא פרי העין אלמא אף על גב דאשתני במלתיה קאי** על אף שפרי הזית נשתנה ועשו ממנו שמן שדיין הוא עומד באותה ברכה לברך עליו את הברכה של

כאב גרון ואז הוא צריך לתת הרבה שמן באניגרון והשמן נהיה עיקר והאניגרון נהיה טפל ואז הוא מברך בפה"ע, **דתניא** למדנו בכרייתא החושש בגרונו **לא יערענו בשמן תחלה בשבת** מסביר רש"י לא יערענו בשמן בשבת, יערענו רש"י מפרש שפירושו שהוא משהה את השמן בתוך הגרון ואינו בולע מיד את השמן, ומכיון שהוא משהה את המשמן בפה ולא בולע אותו מיד מוכרחא מילתא, הרי יש כאן הוכחה וניכרים הדברים שכוונתו היא לרפואה, והכמים גזרו על כל הרפואות שניכר שהוא עושה את זה משום רפואה, שאסור לו לאדם שלקחת שום תרופה בשבת גזירה משום שחיקת סממנים שהיא מלאכה, אם נתיר לאדם לקחת תרופות הוא יבוא גם לעשות את התרופה ע"י שהוא ישחוק את הסממנים שזה כבר מלאכה דאורייתא, ולכן גם את השמן להחזיק אותו הרבה זמן בגרון שניכר הדבר שהוא עושה את זה לרפואה אסור לעשות את זה, וזהו מה שהברייתא אומרת לא יערענו בשמן תחלה בשבת כלומר לכתחלה לא יתן את השמן בפיו לשם ערעור אלא יתן אותו לשם בליעה ואם בא להשות אותו, כך מפרש רש"י ולאחר מכן נראה את פירושו של התוס', **אבל נותן שמן הרבה לתוך אניגרון ובלוע מותר** לו לתת הרבה שמן לתוך האניגרון ולבלוע שאז לא נכרים הדברים שהוא עושה את זה לרפואה, עכ"פ הרי למדנו בכרייתא שכשהאדם חושש בגרונו הרפואה לו זה לתת הרבה שמן באניגרון ובאופן זה השמן הוא העיקר ונאמר על זה שמברכים בפה"ע.

שואלת הגמרא **פשיטא** וודאי שצריך לברך באופן כזה בפה"ע, עונה הגמרא **מהו דתימא** הייתי סבור לומר כיון דלרפואה קא מכוין כיון שכוונתו זה לרפואה **לא לברך עליה כלל** שלא יצטרך בכלל לברך **קמשמע לן כיון דאית ליה הנאה מיניה בעי ברוכי** כיון שיש לו כאן הנאה, לבד מהרפואה יש לו גם הנאת אכילה אז הוא צריך לברך.

ונמצאנו למדים לענין ברכת השמן כפי שנפסק להלכה בסימן ר"ב סעיף ד' שאם הוא שותה את השמן זית כמות שהוא כבר אמרנו אינו מברך עליו כלל כיון שזה מזיק לו, אם הוא אוכל את השמן ביחד עם פת אינו מברך על השמן כי הפת הוא העיקר ואז הוא מברך על הפת שהוא העיקר ופותר את הטפילה, ואם הוא שותה אותו כשהוא מעורב במי סילקא שנקרא אניגרון שאז זה לא מזיק אלא אדרבה זה מועיל ומרפא את הגרון, אם הוא חושש בגרונו הרי שהשמן הוא העיקר ואז הוא מברך עליו בפה"ע, והמ"ב כבר מסיק את מסקנת הפוסקים שהקובע האם שמן הוא העיקר או המי סילקא הם העיקר זה לא חשוב כמה יש אניגרון וכמה יש שמן אלא שהאניגרון הוא מרובה על השמן פוסק המ"ב שאז ג"כ כיון שעיקר כוונתו הוא להתרפא מכאב הגרון אז גם לענין הברכה העיקר הוא השמן ומברכים בפה"ע והאניגרון נפטר מברכה כיון שבירך על השמן שהוא העיקר, אבל אם אינו מתכוון לרפואה אלא לאכילה אז האניגרון הוא העיקר ואינו מברך אלא על האניגרון שהכל ואילו על השמן הוא לא מברך, וגם בזה הביא המ"ב את מה שהאריכו בזה הפוסקים שמדברי הט"ז משמע שמי סילקא הם הרוב לגבי שמן ורק לכן השמן הוא טפל ואילו המג"א סובר שאפילו אם האניגרון הוא

דף זה הודפס ע"י המורשה לשימוש הפרטי - כל הזכויות © שמורות למחבר. יואל צבי ערערא, רחוב חזון איש 3, בני ברק 51520, ניתן להשיג ספרים או דיסק לקריאה ולהדפסה עצמית אצל המחבר בכתובת הר"ל או בטל 03-5795243 או 057-3195242

בפה"ע כמו שברכו על פרי הזית עצמו.

הכי נמי אף על גב דאשתני במלתיה קאי על אף שנשתנה החיטין מכפי שהם נבראו ונעשה מהם קמח הם עומדים באותו מצב ובאותו ענין לברך עליהם בפה"א כמו על אכילת חיטין.

דוחה הגמרא מי דמי, התם לית ליה עלויא אחרינא זית שעשו אותו לשמן ההשתנות הזאת זוהי ההשתנות שפרי הזית עומד להשתנות, כי על מה נטעו את עץ הזית, על דעת זה להגיע אל השמן שאותו עושים מן הזיתים וא"כ השתנות זו ששינו את הזית לעשות ממנו שמן זוהי ההשתנות שבה הוא מגיע לכלל דרך אכילתו ועיקר הפרי לכך נטעו אותו ולכן הוא נחשב פרי לברך עליו בפה"א, הבא אית ליה עלויא אחרינא בפת משא"כ חיטין שטחנו אותן לעשות מהם קמח עדיין יש להם עליו להשיב אותם עליו והשבחה אחרת לעשות אותם לחם, לכן בזה שטחנו את החיטים יצא מכלל פרי שהרי הבריה של חיטין נשתנתה לעשות ממנה קמח ולכלל דרך אכילתו עדיין לא בא כל זמן שלא עושים ממנו פת, ולכן אין לו את הברכה שהיה לו קודם כשזה היה חיטים, כשזה היה חיטים היה שייך לברך בפה"א כי זה הפרי כפי שהוא נוצר, משא"כ עכשיו שהוא השתנה ולא הגיע לתכלית השינוי שלו של דרך אכילתו לעשות ממנו פת א"א לברך עליו בפה"א ולכן רק מברכים שהכל נהיה בדברו.

שואלת הגמרא וכי אית ליה עלויא אחרינא לא מברכין עליה בורא פרי האדמה וכי כלל הוא שאם יש לזה עליו אחר, דהיינו שאפשר עוד להשיב את זה שבח שזה יהפך להיות פת שוב לא מברכים על זה את הבפה"א רק שהכל אלא שהכל, והא אמר רבי זירא אמר רב מתנא אמר שמואל אקרא חייא על דלעת חיה פירושו שלא בשילו אותה וקמחא דשערי קמח שנעשה משעורים מברכין עליהו שהכל נהיה בדברו מברכים שהכל, ומזה מדייקת הגמרא מאי לאו דחיטי בורא פרי האדמה דווקא על קמח הנעשה משעורים אין לו חשיבות לברך עליו רק שהכל נהיה בדברו אבל קמח של חיטים מברכים עליו בפה"א הרי שגם על קמח הנעשה מחיטים מברכים בפה"א על אף שיש לו עליו אחר להשיב אותו לעשות ממנו פת.

דוחה הגמרא לא דחיטי נמי שהכל נהיה בדברו גם על קמח שנעשה מחיטים מברכים שהכל נהיה בדברו.

שואלת הגמרא ולשמעינן דחיטי וכל שבן דשערי שישמיע לנו שקמח הנעשה מחיטים מברכין עליו שהכל ואני אדע ללמדו שכ"ש קמח הנעשה משעורים וודאי שמברכים שהכל. עונה הגמרא אי אשמעינן דחיטי אם היה מלמדנו רק על קמח של חיטים הוה אמינא הני מילי דחיטי דווקא קמח של חיטין יש לו חשיבות לברך עליו לכה"פ שהכל נהיה בדברו אבל דשערי לא לברך עליה כלל אבל קמח של שעורים הייתי סבור שאין לו חשיבות שבכלל יברכו עליו קמשמע לן שאפילו קמח של שעורים גם מברכים שהכל נהיה בדברו.

שואלת הגמרא ומי גרע ממלח זומית איך אתה אומר שהייתי סבור לומר שקמח של שעורים אין לו שום חשיבות

לברך אפילו לא שהכל נהיה בדברו וכי הוא גרוע יותר ממלח זומית (דתנן) [דתניא] למדנו בכרייתא על המלח ועל הזומית אומר שהכל נהיה בדברו ואם מלח זומית אומרים שהכל נהיה בדברו איך היינו יכולים לחשוב שקמח של שעורים לא יברכו עליו שהכל נהיה בדברו שצריך להשמיענו, מלח מובן לכולם שזה מלח, זמית מפרש הטור וכך פירושו של רש"י כפי שהב"ח הסביר שהכוונה למי מלח, ובצד מובא פירושו של הערוך שהכוונה למרק, ורבינו האי מפרש זמית שהוא הקצף, עכ"פ הרי שמברכים על זה שהכל אז איך היינו יכולים לטעות לומר שעל קמח של שעורים לא יברכו אפילו שהכל.

עונה הגמרא אצטריך סלקא דעתך אמינא הייתי סבור מלח זומית עביר אינש דשדי לפומיה פעמים שאדם מכניס מלח לפה או את הזמית הזאת ולכן מברכים שהכל אבל קמחא דשערי הואיל וקשה לקוקיאני לתולעים שבמעיים, ומכיון שזה מזיק ויכול להביא לתולעים במעיים הייתי סבור לא לברך עליה כלל שלא יברכו על זה בכלל קמשמע לן ביון דאית ליה הנאה מיניה כיון שסוף סוף יש לו מזה הנאה בעי ברוכי הוא צריך לברך שהכל נהיה בדברו.

אומרים תוס' בד"ה קמחא דחיטי שהמחלוקת בין רב יהודה ורב נחמן לא מדובר בקמח ממש שנטחן דק דק משום שא"כ לא שייך בו ברכה של בפה"א כיון שאין רגילות לאכול קמח שנטחן דק דק כדברי הרא"ש שמביא את התוס' ואין סברא לומר שיברכו עליו בפה"א כי אינו ראוי בכלל לאכילה ואין זה דומה לכוסס חטה שרואים הם לאכול בזה הענין אבל קמח אינו נאכל כלל, אלא מדובר בקמח שלא נטחן כל כך דק דק או שמדובר בקמח שעושים משבולת שועל שמייבשים בתנור או כדברי הרא"ש שעשו מחיטין של קליות ואותו קמח ראוי לאכילה, כך פירשו התוס'.

ולענין ההלכה אם לפסוק ההלכה כרב יהודה או כרב נחמן הרי שהרי"ף אומר שמסתברא לפסוק הלכה כרב נחמן שהברכה צריך לברך על קמחא דחיטי אינו אלא שהכל נהיה בדברו שהרי לא רגילים האנשים לאכול קמח ושכך פסקו רבוותא, שואלים תר"י שדברי הרי"ף הם תמוהים, בוודאי בעצם הנידון אם לפסוק הלכה כרב יהודה או לפסוק הלכה כר"נ מן הראוי לפסוק הלכה כרב יהודה שהרי רבא שהוא בתראי שאל שמואל ור' יוחנן סוברים כרב יהודה ועל אף שר"נ השיב על דבריו שאין להביא ראיה ממה שהם סוברים שעל שמן מברכים בפה"ע שגם בקמחא דחיטי מברכים בפה"א הרי רבא שהוא בתראי (היינו דור האמוראים המאוחר יותר) סובר ששמואל ור' יוחנן כן סוברים כרב יהודה וא"כ כיון שהוא סובר כרב יהודה או ההלכה היא כרב יהודה, ומה שאומר הרי"ף טעם לדבריו לפסוק כר"נ דלא רגילי אינשי לספויי קמחא, אין האנשים לאכול קמח, שואלים תר"י הרי ר"נ עצמו אינו סובר את הסברא הזאת שהרי ר"נ כשרבא שאל אותו משמן שמברכים עליו בפה"ע למה לא ענה ר"נ שמן רגילים האנשים לאכול שהרי מדובר ששמים את השמן באניגרון בזה מברכים בפה"ע שזה דבר שדרכו לאכול כך משא"כ קמחא דחיטי לא מברכים בפה"א כי אין הדרך לאכול קמח ור"נ עצמו אינו עונה בכלל את התשובה הזאת א"כ

בכל האילנות כל ענף כשהוא גדול והוא נוסף בשנה זו הוא רך ועדיין ראוי לאכילה ובשנה השניה הוא מתקשה והוא נעשה עץ, קורא זה כשאוכלים אותו מה מברכים עליו, רב יהודה אמר בורא פרי האדמה, ושמואל אמר שהכל נהיה בדברו.

והגמרא מסבירה, רב יהודה אמר בורא פרי האדמה פירא הוא כיון שזה פרי כי זה עכשיו ראוי לאכילה מברכים על זה בפה"א.

ושמואל אמר שהכל נהיה בדברו הואיל וסופו להקשות מכיון שבעוד שנה זה יקשה, יתקשה ויהיה כמו עץ, וכיון שסופו להקשות אין ראוי לברך עליו בפה"א.

אמר ליה שמואל לרב יהודה שיננא כוותך מסתברא כפי שמצויין בצד הרבה הרבה מקומות בש"ס יש ששמואל אומר לרב יהודה את התואר הזה שיננא ורש"י מפרש שיננא מלשון ושנתם, ראש מחודד, מסתברא כוותך, דהיינו מסתבר לנו לומר כדבריך ומביא לו ראייה (עיי' בשיטה מקובצת כתובות י"ד, ובערוך "שן" שפירש שינן גדולות), דהא צנן סופו להקשות הצנן אם לא תולשים אותו בזמן הוא מתקשה כמו עץ, והרי סופו להקשות, ומברכין עליה בורא פרי האדמה ואעפ"כ כן מברכים עליו בפה"א כשהוא רך וראוי לאכילה.

דוחה הגמרא ולא היא אין ראייה מצנן, צנן נמעי אינשי אדעתא דפוגלא את הצנן כשזורעים אותו נוטעים אותו אדעתא לאכול אותו כשהוא רך ואז שמו פוגלא, ולכן זהו הפרי שמברכים עליו בפה"א, דקלא לא נמעי אינשי אדעתא דקורא את הדקל אין האנשים נוטעים על דעת זו שיאכלו את הענפים הרכים.

שואלת מזה הגמרא וכל היכא דלא נמעי אינשי אדעתא דהכי לא מברכין עליה ואם אין האנשים נוטעים את הדבר כדי לאכול אותו בצורה זאת של אכילה שלא על דעת זה נטעו אותו לא מברכים עליה, והרי צלף הוא מין עץ דנמעי אינשי אדעתא דפרחא שנוטעים אותו על דעת לאכול את הפרחא (זה שם הפרי שגדל מאותו צלף) ותנן למדנו משנה על מיני נצפה (הוא עץ הצלף והמשנה אומרת מיני משום שגדלים בו כמה מינים של חלקים בעץ זה ראויים לאכילה ולכן המשנה אומרת מיני לשון רבים) על העלין ועל התמרות העלים של העץ ראויים לאכילה ובתוך העלים גדלים כמין תמרות קטנות שבולטים בעלה כמו בעלין של ערבה, כך מסביר רש"י, אז על שני אלו אומר בורא פרי האדמה, ועל האביונות זהו שם הפרי של אותו עץ צלף, ועל הקפריסין זו קליפה גדולה שגדלה סביבות הפרי כמו קליפה הגדילה סביב אגוזים דקים, א"כ על האביונות ועל הקפריסין אומר בורא פרי העץ, הרי שמברכים כן ברכה כזאת אפילו שלא נוטעים את הצלף הזה על דעת לאכול את זה.

עונה הגמרא אמר רב נחמן בר יצחק צלף נמעי אינשי אדעתא דשורא את הצלף נוטעים על דעת לאכול את כל מה שאפשר לאכול מהעץ הזה וגם על דעת לאכול את העלים והתמרות משום שאין מתמעט האילן בכך ובמה שאוכלים את העלין ואת התמרות לא ממעטין את האילן בכך ולכן

מפשטות הסוגיא משמע שר"נ לא סובר את הסברא הזאת וא"כ במחלוקת ר"נ ורב יהודה יש לפסוק הלכה כרב יהודה. אלא שתלמידי ר' יונה מביאים שזה רק לשיטתו של הרי"ף שלומד מחלוקת רב יהודה ורב נחמן שהם חולקים בקמח רגיל, ואעפ"כ סובר ר"י בפה"א ור"נ הוא זה שסובר שהכל והרי"ף פוסק הלכה כר"נ, משא"כ לשיטתם של התוס' שהתוס' אומרים שבקמח שנטחן דק דק שהוא קמח רגיל שעושים ממנו לחם בוודאי לכו"ע גם לרב יהודה מברכים שהכל ולא נחלקו רב יהודה ורב נחמן רק בקמח הנעשה בשבולת שועל שמייבשים בתנור או מחיטין שעשה אותם קליות היינו שקולה אותם בתנור, א"כ אמנם בקמח זה שנעשה מחיטין של קליות בזה באמת יהיה ההלכה כרב יהודה שמברכים בפה"א שהרי רבא שהוא בתראה פוסק כדבריו שמברכים בפה"א, ואילו בקמח רגיל תהיה אמנם ההלכה כר"נ שאומרים שהכל נהיה בדברו, וכפי דברי הרי"ף שהברכה היא שהכל, אבל לא מטעמו של הרי"ף, הרי"ף לטעמו ר"נ חולק בזה עם ר"י אלא שההלכה היא כר"נ ואילו תר"י שסוברים כדעת התוס' שבמחלוקת ר"י ור"נ החולקים בקמח הנעשה מחיטין של קליות היינו צריכים להכריע את ההלכה כרב יהודה, כי רבא סובר כרב יהודה, אלא שבקמח של סולת גם רב יהודה סובר שמברכים שהכל נהיה בדברו ולכן יברכו שהכל נהיה בדברו ולא מטעמו של הרי"ף, ולפי זה אמנם בקמח של חיטים שנעשו קליות שבזה לדעת רב יהודה מברכים בפה"א לדעת תר"י ההלכה היא כרב יהודה לברך בפה"א, אבל הרא"ש מתרץ את מה שהקשו תר"י על הרי"ף שאמנם גם הרי"ף יודע שו לא הסברא של ר"נ וכמו שהוכיחו תר"י שר"נ לא ענה את התשובה הזאת לקושיא של רבא, אלא שהרי"ף הכריע מסברת עצמו לפי שהרי"ף סובר שזה דבר פשוט שקמח שאין ראוי לאכול אותו מברכים עליו שהכל, ולפי זה בקמח של קליות היינו צריכים לומר שההלכה היא כרב יהודה שמברכים בפה"א, אבל מכיון שיתכן להסביר בדעת הרי"ף שהוא סובר בכל ענין המחלוקת ביניהם שההלכה היא כר"נ שמברכים שהכל ומכיון שזו פלוגתא ראוי לברך שהכל בכל הענינים, בין בקמח הנעשה סולת שבזה דהיינו קמח רגיל שאופים ממנו פת שבזה לכו"ע צריך לברך שהכל אם לדעת הרי"ף בגלל שההלכה היא כר"נ אם לדעתם של תר"י אפילו שההלכה כר"י אבל הרי הם סוברים כתוס' שבקמח רגיל גם רב יהודה סובר שהכל וגם בקמח שנעשה מקליות של חיטים שבזה לדעת רבינו יונה אמנם צריכים לפסוק כר"י שמברכים בפה"א אבל כיון שלדעת הרי"ף יתכן שמברכים שהכל שוב מספק צריך לברך שהכל.

וכך נפסקה ההלכה בשו"ע או"ח בסימן ר"ח סעיף ה' קמח אפילו של חיטין, היינו וכ"ש של שעורים, מברך עליו שהכל ואחריו בורא נפשות, לא שנא נטחן דק דק, שזה קמח שעושים ממנו פת שזה לכו"ע שהכל, לא שנא נטחן קצת ועדיין יש בו טעם של חיטין, שזה אחד האופנים שהזכיר הרא"ש שנחלקו רב יהודה ור"נ ולרב יהודה מברכים בפה"א, לא שנא קמח של קליות (שגם זה אחד האופנים) שבכולם הברכה היא שהכל נהיה בדברו.

אומרת הגמרא קורא (וא"ו בקובץ) מסביר רש"י קורא זה הענף הרך של הדקל, כשהענפים גדלים בכל שנה ושנה כמו

מלכתחלה כשנוטעים את הצלף זה גם על דעת לאכול את התמרים ואת העלים, משא"כ דקלא לא נמעי אינשי אדעתא דקורא את הדקל לא נוטעים אנשים על דעת לאכול את הענפים הרכים שהרי בזה שהוא אוכל את הענפים הוא ממעט את ענפי האילן ומכיון שלא נוטעים את זה אדעתא דקורא לא מברכים בפה"א אלא שהכל, והגמרא אומרת ואף על גב דקלסיה שמואל לרב יהודה על אף ששמואל שיבח את רב יהודה לומר שכוותך מסתברא הלכתא כותיה דשמואל שעל קורא מברכים רק שהכל נ"ב מכיון שנוטעים את הדקל על דעת זה לאכול ממנו את הקורא.

אומרים תוס' בסוף העמוד, והרא"ש תר"י ועוד ראשונים מביאים את דבריהם של התוס' להלכה, שכיון שהגמרא סוברת כמו שמואל א"כ אותם לולבי גפנים שלא נוטעים את הגפן על דעת לאכול את לולבי הגפנים האלו שהם גם כן גדלים והם רכים וראוים לאכילה שמברכים עליהם שהכל נהיה בדברו, ואותו דבר אותם שקדים שכשהם רכים אוכלים את הקליפה החיצונה כמו שקדים ירוקים ולא נוטעים את השקדים על דעת זה אלא המטרה של נטיעת השקדים זה לאכול את השקדים לאחר מכן כשהקליפה מתקשה ואוכלים את מה שנמצא בפנים, אבל כיון שהוא אוכל את זה עכשיו כשהקליפה החיצונה רכה או הרי מברכים על זה שהכל נהיה בדברו כי לא על דעת זה נוטעים את עץ השקד כי אם לאכול את הגרעינים שלהם כשהם יתבשלו כשהפרי יגדל ויגמר.

וכך נפסק להלכה בשו"ע או"ח סימן ר"ד סעיף א', נפסק להלכה ועל קורא, מסביר הרמ"א שהוא הרך הניתוסף באילן בכל שנה, וגם על לולבי גפנים שלמדנו עכשיו בתוס', ועל שקדים מתוקים שאוכלים אותם כשהם רכים בקליפיהם, אוכלים אותם יחד עם הקליפות, אז גם בכל אלו מברכים שהכל נהיה בדברו.

אומרת הגמרא אמר רב יהודה אמר רב צלף של ערלה בחוצה לארץ זורק את האבינות ואוכל את הקפריסין אם הצלף הזה גדל בחו"ל ובחו"ל דין ערלה אינו נוהג אלא מדברי סופרים ולא מן התורה אז לכן בחו"ל מעץ הצלף את האבינות שהם עיקר הפרי של העץ הוא זורק ואינו אוכל אותם אבל את הקפריסין שהם הקליפה שגדלה מסביב לאותו אבינות, לאותם פירות, אז את זה הוא יכול לאכול.

שואלת הגמרא למימרא דאבינות פירי וקפריסין לאו פירי שהאבינות נחשבים פרי ולכן אסור לאכול אותם בשנות הערלה, ואילו הקפריסין אינן נחשבים פרי ולכן מותר לאכול אותם, ורמינהו ממה שעכשיו הבאנו משנה על מיני נצפה על העלים ועל התמרות אומר בורא פרי האדמה ועל האבינות ועל הקפריסין אומר בורא פרי העץ ומכיון שמברכים על זה בפה"ע גם על הקפריסין משמע שגם הקפריסין נחשבים פרי א"כ הם צריכים להיות אסורים משום שהם ערלה.

עונה הגמרא הוא דאמר ברבי עקיבא הוא אמר את דבריו כמו ר"ע דתנן למדנו משנה במסכתא מעשרות רבי אליעזר אומר צלף מתעשר תמרות ואבינות וקפריסין ר"א אומר שמהצלף חייבים לעשר גם את התמרות גם את האבינות וגם את הקפריסין, ואילו רבי עקיבא אומר אין מתעשר אלא

שואלת הגמרא ונימא הלכה כרבי עקיבא שיאמר א"כ שההלכה היא כר"ע שקפריסין הם לא פירות.

עונה הגמרא אי אמר הלכה כרבי עקיבא הוה אמינא אפילו בארץ אליבא דר"ע כיון שהקפריסין אינן פירות אז אפילו בא"י שדין ערלה הוא מדאורייתא ג"כ לא ינהג דין ערלה בקפריסין כיון שהם לא פרי, קמשמע לן בזה שהוא אמר שרק בחו"ל מותר לאכול את הקפריסין של ערלה, כל המיקל בארץ הלכה כמותו בחוצה לארץ אבל בארץ לא כלל הוא שמי שמיקל בארץ בענין דין של ערלה ההלכה כמותו בחו"ל שמכיון שבחו"ל דין ערלה אינו מן התורה הולכים אחרי אותו תנא, אותו מ"ד שמיקל, ולכן בחו"ל שם סומכים על דברי ר"ע להקל שמותר לאכול את הקפריסין משא"כ בא"י באמת אסור לאכול את הקפריסין שהרי ר"א חולק על ר"ע, ורב יהודה אמר רב הזכיר רק בחו"ל שמותר לאכול את הקפריסין.

שואלת הגמרא ונימא הלכה כרבי עקיבא בחוצה לארץ דכל המיקל בארץ הלכה כמותו בחוצה לארץ הרי הוא יכול היה לומר שההלכה כר"ע לנהוג כדבריו בחו"ל משום שכל המיקל בארץ הלכה כמותו בחו"ל.

עונה הגמרא אי אמר הכי הוה אמינא הני מילי נבי מעשר אילן דבארץ גופא מדרבנן מעשרות לא חייבים לעשר מן התורה אומר רש"י רק דגן תירוש ויצהר שכך הוא לשון הפסוק חלב דגן תירוש ויצהר ולכן רק דגן תירוש ויצהר שיטת רש"י עכ"פ נוהגים בהם חיוב מעשרות מן התורה, יש ראשונים שחולקים וסוברים שבכל שבעת המינים נוהגים תרומות ומעשרות מן התורה ואין כאן המקום להאריך, עכ"פ פירות האילן לא נוהגים חיוב מעשרות שלהם אפילו בא"י רק מדרבנן, זה מה שמפורש כאן בגמרא ולכן הייתי אומר שרק בזה הוא אומר הלכה כר"ע שר"ע אמר את הדין שלו לגבי מעשר ובוזה כיון שמעשר של פירות האילן אפילו בא"י אינו אלא מדרבנן הלכה כר"ע שהקפריסין אינם צריכים מעשרות, משא"כ אבל נבי ערלה דבארץ מדאורייתא שבא"י הדין ערלה הוא מן התורה אימא בחוצה לארץ נמי נגזור הייתי סבור שגם בחו"ל גוזרים שקפריסין יהיו אסורים באכילה אטו א"י קמשמע לן שאפילו לענין ערלה מותר לאכול את הקפריסין בחו"ל שכל המיקל בארץ הלכה כמותו בחו"ך.

רבינא אשכחיה למר בר רב אשי דקא זריק אבינות וקאביל קפריסין שכך הוא עשה את האבינות הוא זרק לא לאכול ואת הקפריסין הוא היה אוכל מאותו צלף של ערלה, אמר ליה שאל אותו רבינא מאי דעתך כרבי עקיבא דמיקל כיון שהוא מיקל והלכה כדברי המיקל בחו"ל אז הוא שואל אותו ולעביד מר כבית שמאי למה לא תעשה כדבריהם של ב"ש דמקילי מפי שהם עוד יותר מקילים, דתנן למדנו כברייתא (כך מצויין בצד שזה תוספתא) צלף בית שמאי אומרים כלאים בכרם הדין הוא שירק אסור לזרוע בכרם

צריך לזרוק ורק את הקפריסין אפשר לאכול.

למדנו א"כ שלדעת ב"ש הצלף הוא ספק ערלה ולדעת ב"ה הוא וודאי ערלה, מסבירים תר"י שהצלף הוא אילן קטן ומפני שהוא קטן היו מסופקים ב"ש האם נדון אותו כמו ירק ומספק הם מחמירים בו לדון אותו כמו ירק לענין כלאים בכרם ולענין ערלה לדון אותו כאילן שנוהג בו ערלה, ואילו ב"ה אומרים שהוא וודאי אילן כיון שהשורשים של העץ נשארים בו בכל שנה וגדל בו הפרי לשנה האחרת או זה בוודאי אילן שרק דין ערלה נוהג בו ולא כלאים בכרם.

שואלת הגמרא ותיפוק ליה דנעשה שומר לפרי אמנם הקפריסין הם עצמם לא נחשבים פרי אבל הרי זו קליפה השומרת על הפרי ועל אף שלדברי ר"ע לענין מעשר לא חייבים במעשר כי במעשר צריך לעשר רק פירות והקפריסין לא נחשבים פירות אבל לענין ערלה שהקפריסין יהיו אסורים כיון שהם שומרים על הפרי ורחמנא אמר כתוב בתורה (ויקרא י"ט) וערלתם ערלתו את פריו את המפל לפריו ומאי ניהו שומר לפרי שגם הקליפה השומרת על הפרי גם היא נוהגים בה דיני ערלה והרי הקפריסין הם שומר לפרי. אמר רבא היכא אמרינן דנעשה שומר לפרי מתי אומרים שיש לו דין שומר לפרי שיהיה נוהג בו דיני ערלה היכא דאיתיה בין בתלוש בין במחובר כשזה שומר ונמצא יחד עם הפרי בין במחובר בין כשתולשים את הפרי עדיין הקליפה מחוברת אליו, הכא במחובר איתיה בתלוש ליתיה הקפרס אינו נמצא על הפרי על האבינות רק כשהוא מחובר אבל בתלוש הוא לא נמצא כי סופו שהוא נופל הימנו כשהוא מגיע סמוך לזמן שהפרי מתבשל נופל ממנו הקפרס ולכן כיון שהוא לא נמצא איתו בתלוש אז הוא לא נחשב שומר לפרי שינהגו בו דיני ערלה.

איתביה אביי למדנו משנה במסכת עוקצין פיטמא של רמון זה הפרח שבראשו של הרימון מצטרפת היינו מצטרף לשיעור של כביצה שצריך לטומאת אוכלין, כדי שיהיה נוהג טומאת אוכלין צריך שהאוכל יהיה בו שיעור של כביצה ויש בזה מחלוקת רש"י ותוס' בכמה מקומות בש"ס אם צריך את השיעור הזה רק בשביל לטמא אחרים אבל לקבל טומאה האוכלין מקבלים טומאה בכל שהוא או שגם לקבל טומאת אוכלין צריך שיעור כביצה, אבל עכ"פ כשיש צורך בשיעור של כביצה לטומאת אוכלין אז גם הפיטמא של הרימון מצטרפת להשלים לשיעור כביצה של טומאת אוכלין, והנץ שלו אין מצטרף נץ ברימון הוא מקביל לקפרס שבאבינות והוא לא מצטרף, מסביר רש"י שעל אף שמבואר בגמרא חולין דף ק"ז שהשומרים מצטרפים לטומאה קלה שהיינו טומאת אוכלין הקליפה השומרת על הפרי על אף שהיא עצמה לא נחשבת אוכל אבל היא מצטרפת להשלים שיעור כביצה שכדי שיהיה כאן טומאת אוכלין זה רק כשזה שומר של הפרי אבל הנץ נחשב שומר ע"ג שומר ולכן הוא לא מצטרף כמו שמפורש בגמרא חולין דף ק"ט, אז לכן הנץ שלו אינו מצטרף, ומזה שואל אביי מרקאמר הנץ שלו אין מצטרף אלמא דלא אוכל הוא כיון שהוא אומר שהנץ לא מצטרף הרי שזה לא נחשב אוכל ותנן גבי ערלה קליפי רמון זה הקליפות של הרמונים והנץ שלו קליפי אנוזים זה

משום כלאים בכרם ובאילנות אין את האיסור, וב"ש סוברים שצלף נחשב מין ירק ולכן אסור לזרוע את הצלף בכרם כי יש בזה משום כלאים בכרם, ובית הלל אומרים אין כלאים בכרם בגלל שהם סוברים שהצלף הוא אילן, אלו ואלו מודים שחייב בערלה שהצלף חייב בערלה.

ומיד שואלת הגמרא הא נופא קשיא אמרת צלף בית שמאי אומרים כלאים בכרם אלמא מין ירק הוא מזה שב"ש סוברים שיש בנטיעת צלף משום איסור כלאים בכרם אז הרי מבואר שהם סוברים שזה מין ירק והדר תני אלו ואלו מודים שחייב בערלה אלמא מין אילן הוא כמובן שדין ערלה אינו נוהג אלא באילנות ואם ב"ש אומרים שיש בו דין ערלה הרי בהכרח שזה מין אילן.

עונה הגמרא הא לא קשיא בית שמאי ספוקי מספקא להו ב"ש מסתפקים ועבדי הכא לחומרא והכא לחומרא הם מספק מחמירים את שני הדינים, בענין כלאים הם מספק שמא זה ירק מחמירין לתת לו דין ירק שיהיה בזה איסור של כלאים בכרם, ולענין ערלה שוב הם נוהגים לחומרא ומספק שמא יש לו דין אילן הם אומרים שנוהג בו דין ערלה.

מבל מקום לבית שמאי הוה ליה ספק ערלה וזה מה שרבינא מסיים את מסקנת השאלה שהוא רוצה לשאול את מר בר רב אשי, הרי שלב"ש דין ערלה בצלף אינו אלא מספק שיש להם ספק שמא זה ירק אבל מספק נוהג בזה דין ערלה לחומרא, וא"כ מכיון שהפרי עצמו היינו האבינות גם הם לדעת ב"ש אינם אלא בספק ערלה שיהיה מותר לאכול אותם בחו"ל שהרי כיון שגם בא"י האיסור לאכול את האבינות שהם הפרי של הצלף לדעת ב"ש אינו אלא משום ספק ערלה אז בחו"ל מותר לאכול ותנן למדנו משנה במסכתא ערלה ספק ערלה בארץ ישראל אסור ובסוריא מותר סוריא זה ארם צובה שכבש אותה דוד המלך והוסיף אותה על גבול א"י ושם מותר ובחוצה לארץ יורד

- דף ל"ו ע"ב

ולוקח ובלבד שלא יראנו לוקח בחו"ל מותר לו למי שחבר הזהיר בדיני ערלה לקנות ממי שחשוד על הערלה והוא יודע שבאותו פרדס גדלים אילנות זקנות שכבר עברו עליהם שני ערלה ונטיעות צעירות שעדיין לא עברו שני ערלה, יורד הוא ולוקח מאותו חשוד אע"פ שיש לו ספק אם הוא יביא לו מהנטיעות שעדיין לא עברו עליהם שני ערלה ובלבד שלא יראנו, החבר הזהיר בדיני ערלה לא יראה אותו כמו עיניו כשהוא לוקח מן הנטיעות, א"כ למה לא נקל כדברי ב"ש שלדעתם זה רק ספק ערלה לומר שמותר לאכול אפילו את האבינות.

עונה הגמרא רבי עקיבא במקום רבי אליעזר עבדינן בותיה ובית שמאי במקום בית הלל אינה משנה לגבי הקפריסין שזו מחלוקת ר"א ור"ע ור"ע הוא זה שסובר שהקפריסין אין להם שם פרי אז בזה ודאי מתחסיים לדעה זאת שר"ע שמיקל בדיני ערלה לנהוג כמותו בחו"ל משום ההלכה של כל המיקל בארץ הלכה כמותו בחו"ל, וב"ש במקום ב"ה אינה משנה ואי אפשר לסמוך על דבריהם של ב"ש אפילו לא להקל כדבריהם בחו"ל שהרי כיון שהם במקום ב"ה אינה משנה אז הרי הדין הוא לגמרי כמו ב"ה שלדעת ב"ה האבינות הם ודאי ערלה וודאי ערלה גם בחו"ל אסור לכן את האבינות

אותר, בית שמאי אומרים כל האילנות משויצאו משעה שהוציאו את הפרי זה כבר נחשב פרי שאסור להפסיד אותו ולכן אסור לקצוץ את האילן, ובית הלל אומרים החרובין משישרשו החרובים גדלים בשרשרת ורק כשיראה בהם כמין שרשרות של חרובין אז אסור לקצוץ את האילן והגפנים משיגרעו כשהענבים כ"כ גדולים כמו גירוע כמו שהגמרא תפרש מיד מה זה, והזיתים משיניצו משיגדל הנץ סביב הזית, ושאר כל האילנות משויצאו ושאר כל האילנות משעה שיוציאו את הפרי, ואמר רב אסי הוא בוסר הוא גרוע הוא פול הלבן רב אשי הסביר שמה שנאמר במשנה הזאת שהגפנים היו ענבים משיגרעו זהו השיעור של בוסר וזה פול הלבן, ומיד שואלת הגמרא פול הלבן סלקא דעתך הרי מדובר כאן בענבים, אלא אימא שיעורו כפול הלבן מהוא השיעור של גודל הענבים שאתה קורא להם בוסר וקורא להם גירוע שזה אותו דבר כשהם גדלים בגודל להיות כמו פול הלבן.

ומזה מקשה הגמרא מאן שמעת ליה דאמר בוסר אין סמדר לא מי הוא זה שסובר שרק כשהענבים גדלים יותר להיות בוסר אז הם נקראים פרי אבל סמדר, כשהם עדיין קטנים יותר, הם לא נקראים פרי, מי זה שסובר כך, רבנן אלו הרבנן שחולקים על ר' יוסי וקתני שאר כל האילנות משויצאו והם אומרים ששאר כל האילנות משויצאו נחשב הפרי לפרי שאסור לקצוץ את האילן שעליו גדלים הפירות בשביעית, הרי שלדעת רבנן על אף שבענבים הם חולקים על ר' יוסי שסמדר לא נחשב פרי אבל בשאר כל האילנות הם מודים ג"כ שמשויצאו זה נחשב פרי, א"כ שוב קשה שהרי גם רבנן מודים שהאביונות נחשבים פרי אפילו כשהם קטנים והקפרס ששומר עליהם כשהם קטנים צריך להיות חשוב שומר לפרי שיהיה נוהג בו דיני ערלה.

אלא אמר רבא היבא אמרינן דהוי שומר לפרי היבא דבי שקלת ליה לשומר מיית פירא אם השומר הזה כשתוריד אותו ימות הפרי ויתייבש אז הוא נחשב שומר לפרי שנוהג בו דיני ערלה, הכא אצל האביונות הכי כי שקלת ליה אם תוריד את הקפריסין השומרים עליהם לא מיית פירא הפרי לא ימות ולא יתייבש.

והגמרא מביאה הוה עוברא היה מעשה ושקלוה לנץ דרמונא הורידו את הנץ מהרימון ויבש רמונא נתייבש הרימון ושקלוה לפרחא דבייתא פרחא זה הקפרס, של בייתא שהם האביונות ואיקיים בייתא והאביונות נשאר קיימים ולא נתייבשו, ולכן הקפרס לא נחשב שומר לפרי ולא נוהג בו דיני ערלה לר"ע שסובר שהוא עצמו לא פרי, אבל בתורת שומר לפרי אין לו דין שומר לפרי כי גם כשהוא נופל הפרי לא מת, והנץ על אף שהוא דומה לקפרס יש לו כן דין שומר לפרי כיון שהוא כן שומר שאם הנץ נופל הרמון הפרי נתייבש.

כאן בסוגריים כתוב והלכתא כמר בר רב אשי, וכפי שמצויין בצד המהרש"ל מוחק את זה כי דברים אלו הם דבריו של בעל ההלכות גדולות וזה לא מן הגמרא ושכך הוא להדיא ברא"ש, עכ"פ בעל ההלכות גדולות אומר (והלכתא כמר בר רב אשי דזריק את האביונות ואכיל את הקפריסין, כך

הקליפות של אגוזים והגרעינין חייבין בערלה הרי שהנץ חייב בערלה משום שנתרבה מהפסוק את פרו, הטפל לפרי, על אף שהנץ אינו שומר בתלוש שהרי כשהוא מתייבש הוא נופל מעל הקליפה והוא לא נמצא יחד עם הפרי כבר בתלוש אע"כ נוגים בו דיני ערלה.

עונה הגמרא **אלא אמר רבא היבא אמרינן דנעשה להו שומר לפירי היבא דאיתיה בשעת גמר פירא** אם הקליפה הזאת עדיין נמצאת על הפרי כשהפרי מגיע להתבשל להיות נגמר אז זה נחשב שומר שנוהגים בו דיני ערלה, האי קפרס ליתיה בשעת גמר פירא כשמגיע הפרי האביונות סמוך לבישולו הקפרס (הקליפה הזאת) נופלת ממנו ולכן לא נוהגים בה דיני ערלה משא"כ נץ נמצא על הרימון עד גמר בישולו, ועל אף שלאחר מכן הוא מתייבש ונופל הרי שנוהגים בו דיני ערלה.

שואלת הגמרא, איני, והאמר רב נחמן אמר רבה בר אבוחה הני מתחלי דערלה (מתחלי זה בתמרים ומתחלי בתמרים זה כמו הקפרס בצלף) אומר ר"נ בשם רבה ב"א שהמתחלי של ערלה אסירי הואיל ונעשו שומר לפירי כיון שהם נעשו שומר לפרי, ומזה שואלת הגמרא ושומר לפירי אימת הוי ככופרא כופרא קוראים לתמרים כשהם קטנים, קודם בישולם, קודם שהם מתבשלים להיות נגמרים בגידולם, אז שם עדיין יש עליהם את המתחלי ואז זה שומר על הפרי וקא קרי ליה שומר לפירי הרי שאפילו אם השומר נופל אחר מכן סמוך לבישולו של הפרי כיון שבהיות הפרי בקטנותו הוא שמר עליו יש לו דין שומר לפרי שיהיה עליו דיני ערלה.

עונה הגמרא רב נחמן סבר לה ברבי יוסי דתנן למדנו במשנה רבי יוסי אומר סמדר אסור מפני שהוא פרי סמדר הכוונה בענבים, הענבים כשנופל הפרח של הענב וכל גרגיר של ענבים נראה לעצמו זה נקרא סמדר, ור' יוסי סובר שמשעה שזה הגיע לכלל סמדר זה נקרא פרי ושוב אסור משום ערלה, ומכיון שלדעת ר' יוסי גם כשהפרי הוא סמדר יש לו דין פרי להיות אסור בערלה אז גם הקליפה ששומרת על הפרי בהיותו כ"כ קטן גם השומר הזה נקרא שומר לפרי שיש בו דיני ערלה, והכופרא לדעת ר' יוסי יש לה דין פרי ואע"פ שלא נגמר הפרי לכן השומר שלו שזה המתחלי יש לו כבר חשיבות של שומר להיות נאסר בדין ערלה, ופלוני רבנן עליה ורבנן חולקים עליו, וההלכה היא כמובן כמו רבנן שהם הרבים כי יחיד ורבים הלכה כרבים, ולכן האביונות כשהקפריסין נמצאים עליהם הם הרי כמו הסמדר כמו התמרים שנקראים כופרא שאז עדיין האביונות אין להם שם פרי לדעת רבנן והקפריסין שאז נמצאים עליהם אין להם דין שומר לפרי להיות אסורים בערלה.

מתקיף לה רב שימי מנהרדעא ובשאר אילני מי פלוני רבנן עליה וכי רבנן חולקים על ר' יוסי בשאר האילנות שהם אינם ענבים, והתנן למדנו משנה במסכת שביעית מאימתי אין קוצצין את האילנות בשביעית בפירות שביעית נוהגת קדושת שביעית שאחד הדינים של פירות שביעית שהוא לאכלה ולא להפסד, התורה נתנה פירות שביעית לאכילה ואסור להפסיד אותם, וממתי אסור לקצוץ את האילן משום פירות שביעית שגדלים עליו שבקציצת האילן מפסידים

כס זנגבילא ביומא דכפורי הוא גם כן פמור זנגבילא נקרא אינגב"ר.

מיתבי שואלת הגמרא למדנו היה רבי מאיר אומר ממשמע שנאמר וערלתם ערלתו את פרוי איני יודע שעין מאכל הוא אלא מה תלמוד לומר עין מאכל להביא עין שמעם עצו ופרוי שוה שהטעם של העץ והפרי שוים ואיזהו זה הפלפלין ללמדך שהפלפלין חייבין בערלה וללמדך שאין ארץ ישראל חסרה כלום שנאמר (דברים ח') ארץ אשר לא במסכנת תאכל בה לחם לא תחסר כל בה כך היא חשיבותה של א"י ששום דבר לא חסר בה ואפילו פלפלין ג"כ יש בה, והרי שפלפלין חייבים בערלה, וכיון שלגבי ערלה הם נחשבים פרי אז גם לגבי ברכה צריך לברך עליהם, כך קושית הגמרא כפי שמסבירים תר"י.

עונה הגמרא לא קשיא הא ברמיכתא הא כיבשתא אם זה רטוב ולח אז הרי שזה ראוי לאכילה ואז נוהג בזה דיני ערלה ובאמת מברכים על זה משא"כ כשזה יבש ואז זה לא ראוי לאכילה לכן אמר רבא שלא מברכים עליו ולא כלום ואם הוא אוכל את זה ביו"כ הוא פטור.

אמרי ליה רבנן למרימר כס זנגבילא ביומא דכפורי פמור איך אפשר לומר שאם הוא אכל זנגבילא ביומא דכפורי הוא פטור, והא אמר רבא האי המלתא דאתיא מבי הנדואי המלתא אומר רש"י זה ליטבר"א בלע"ז, ומדברי התוס' מפורש שליטבר"א הכוונה מרקחת שאותו המלתא זה דבר שבא מרקחת מבי הנדואה (מהכושים) שריא מותר באכילה ואין בה לא משום בישול נכרים, אין בה חשש של בישולי נכרים ולא משום גיעול נכרים לחשוש שיש בזה איזה שהוא איסורים של דברים האסורים ומותר לאכול את זה ומברכין עליה בורא פרי האדמה הרי שמברכים בופה"א על ההמלתא הזה.

עונה הגמרא לא קשיא הא ברמיכתא הא כיבשתא וכפי שכבר אמרנו שרמיכתא ראוי לאכילה ויבשתא אינו ראוי לאכילה.

מסביר כבר הדברי חמודות על הרא"ש שמדברי התוס' ברטיבה שאומרים שזה לטבר"א הרי שהחילוק בין רטיבא ויבשתא בא לידי ביטוי בזה שרטיבא תמיד הכוונה כשזה לא נאכל בפני עצמו אלא הוא עירבב את זה במיני מרקחת לעשות מזה מרקחת או מברכים על זה, משא"כ ביבשתא כשהוא אוכל את זה לעצמו שאין הדרך לאכול את זה כשזה לעצמו לכן לא מברכים על זה כי אוכלים את זה רק כשמערבבים את זה במיני מרקחת.

אומרים תוס' שכך היא ההלכה בזנגבילא וכך היא ההלכה בכלו של גרופל"א מה שנקרא נעגלע"ך וזה מיני בושם שגם אותם רק שמים בתוך מרקחת, שאין רגילים לאכול אותם רק בלטבר"א היינו במרקחת או לא מברכים עליהם ביבשתא כיון שהם אינם ראויים לאכול, אבל עץ של קינמון שקורים קניל"א כן מברכים עליו בפה"א כי הוא ראוי לאכילה לעצמו ורגילים לאכול אותו ביבש וגם הוא גדל על הארץ כמו קנים לכן מברכים עליו בפה"א, ועל צוקרו מה שאנחנו קורים סוכר מברכין בפה"ע כי יערי עם דבשי נקרא צוקרו לכן מברכים בפה"ע, והאגוז שקורים מוסקד"א מברכין בפה"ע שגם נוהגים

היא ההלכה שבאותו עץ של צלף את האבינות אסור לאכול אפילו בחו"ל כשזה ערלה ואילו את הקפריסין בחו"ל מותר לאכול כיון שכל המיקל בארץ הלכה כמותו בחו"ל, ומדלגבי ערלה לאו פירא נינהו מכיון שלגבי ערלה קבענו שהקפרס אין לו שם פרי לגבי ברכות נמי לאו פירא נינהו אז גם לגבי ברכות הוא לא נחשב פרי ולא מברכין עליה בורא פרי העץ אלא בורא פרי האדמה ולא מברכים על הקפרס בפה"ע אלא מברכים עליו בפה"א, כך סובר הבה"ג.

תוס' גם אומרים שזה הלשון הלכות גדולות והלכתא כמר בר רב אשי, ותוס' אומרים והיה אומר הר"ם דלגבי ערלה אמנם לאו פירא הוא זה כדברי רב מר בר רב אשי היינו משום דכל המיקל בארץ הלכה כמותו בחו"ל אבל בארץ ודאי הוה פירא ומברכים עליו בפה"ע, הרי בארץ כן נוהג דין ערלה בקפריסין כר"א שזה כן פרי א"כ צריך לברך בפה"ע ובברכות הרי אין חילוק בין בארץ ובין בחו"ל ולכן סובר הר"מ שצריך לברך בפה"ע.

והרא"ש הביא את דברי התוס' כקושיא על הבה"ג, איך הבה"ג אומר שמשום שלגבי ערלה בחו"ל מותר לאכול את הקפריס והוא לא נחשב פרי מברכים עליו בפה"א הרי מהגמרא מפורש שמר בר רב אשי אכל את הקפריסין לא משום שהוא סובר הלכה כר"ע אלא משום שהמיקל בארץ הלכה כמותו בחו"ל ומכיון שבא"י זה נחשב פרי אז לענין ברכה ודאי זה פרי שצריך לברך בפה"ע.

אבל תר"י מתרצים את הקושיא הזאת שמכיון שלגבי ערלה זה לא נחשב ודאי פרי שרק בארץ נוהג דין ערלה בקפרס מן הספק כי ספק ערלה בא"י אסור וכיון שזה ספק אם זה נחשב פרי או לא לכן לא דנים את זה כפרי העץ לברך בפה"ע כמו שאם היינו יודעים שזה פרי ודאי, אלא מברכים בפה"א שבברכה זו יצא מספק, שאם הוא פה"א הרי בירך את הברכה הראויה לו בפה"א וגם אם הוא פה"ע יצא בברכה זו שהרי נלמד במשנה לקמן בדף מ' בירך על פירות האילן בפה"א יצא. וכך נפסק להלכה כדברי הה"ג וכדברי הברייתא בעמוד א', בשו"ע או"ח סימן ר"ב סעיף ו', צלף פירושו מין אילן שהעלין שלו ראויים לאכילה ויש בעלים כמין תמרים והאבינות שהוא הפרי של הצלף וקפריסין שהם הקליפה שסביב הפרי כמו קליפות האגוזים, נפסק בשו"ע על העלין ועל התמרות ועל הקפריסין בפה"א הא על האבינות שנקרא פרי בפה"ע, על העלין ועל התמרות מברכים בפה"א זה למדנו כבר בברייתא בעמוד א' משום שהם אינם חשובים להקרא בפה"ע ועל הקפריסין ג"כ בפה"א משום שהוא אינו עיקר הפרי ולכן מברכים בפה"א, אומר המ"ב שמי"מ בדיעבד אם בירך על הקפריסין בפה"ע יצא שהרי יש הרבה ראשונים שסוברים שצריך כן לברך בפה"ע על הקפריסין שזו היא שיטת התוס' ושיטת הרא"ש שחולקים על הבה"ג.

אומרת הגמרא פלפלי פלפל חריף מה מברכים עליו, רב ששת אמר שהכל, רבא אמר לא כלום שלא מברכים עליו כלום כי אינו ראוי לאכילה.

ואומרת הגמרא ואודא רבא למעמיה דאמר רבא כס (מלשון כוסס, מסביר רש"י כל דבר שאדם אוכל שלא כדרכו נקרא כסיסה) פלפלי ביומי דכפורי פמור הוא פטור מכת

לאכול אותו ביבש.

ובענין הסוכר שתוס' אומרים בפשיטות שמברכים בפה"ע יש בזה כמה שיטות בראשונים, תוס' כפי שראינו סוברים בפה"ע וכך סובר הרא"ש ועוד ראשונים, הרמב"ם סובר שהברכה על הסוכר היא שהכל נהיה בדברו והרמב"ם הסביר את הטעם שמכיון שמבשלים את הקני סוכר ולאחר מכן את המים שבהם נתבשלו הקנים אז מקפיאם אותם והם נהיים כמו מלח, זה ממש כמו הסוכר שלנו, לכן מברכים על זה שהכל נהיה בדברו, ואילו בתר"י הם סוברים שצריך לברך על זה בפה"א. ולהלכה נפסק כל מה שדברנו מדברי התוס' כך פוסק המחבר בסימן ר"ב סעיף ט"ז, על פלפל ועל זנגביל כשהם יבשים ועל הקו של גרופל"א שהם נעגעל"ך וכל כיוצא בזה שאין דרך לאכלם אלא ע"י תערובת, היינו כמו שאמרנו לטבר"ו שזה מרקחת אין מברך עליהם כלום, סעיף י"ז, על אגוז מוסקד בפה"ע, כפי שלמדנו בסוף דברי התוס', על קניל"א (צימרינג שזה קינמון) בפה"א, גם זה למדנו מדברי התוס', סעיף י"ח, על פלפל וזנגביל כשהם רטובים מברך בפה"א

ובענין סוכר המחבר פוסק כדברי הרמב"ם בסימן ר"ב סעיף ט"ו שעל הסוכר מברך שהכל והמ"ב בביאור ההלכה האריך שם לבאר את שיטות הראשונים ולפלפל בהם, ומסקנת דברי המ"ב שכך ראוי לענין דינא, אפילו שהרבה מהראשונים סוברים שיש לברך בפה"ע על הסוכר שנעשה מקנים הרי שצריך לכתחלה לנהוג כדברי השו"ע שפסק כהרמב"ם לברך שהכל נהיה בדברו שהרי בזה הוא יוצא לכו"ע כי ברכת שהכל יוצאים בה על כל דבר, וכך מביא המ"ב מסקנת הרבה מן האחרונים לנהוג למעשה, זה בנוגע לסוכר הנעשה מקנה סוכר, ולענין הסוכר שעושים אותו מסלק סוכר ג"כ דן על זה המ"ב שזה ג"כ יהיה תלוי בדעות הראשונים, וגם בזה מסקנת המ"ב לנהוג למעשה על סוכר הנעשה מסלק סוכר שנהגו העולם ג"כ לברך שהכל וגרם בזה סמכו על דעת הרמב"ם וכסברת הרמב"ם שנסתנה ע"י האור אבל בדיעבד אם הוא בירך בפה"א על הסוכר שלנו או שעל סוכר הנעשה מקני סוכר הוא בירך בפה"ע שכך היא שיטת תוס' או בפה"א שכך היא שיטת תר"י אז הוא ג"כ יצא ידי חובתו, וזהי מסקנת ההלכה של המ"ב בביאור הלכה בענין הברכה שעושים על הסוכר אבל לכתחלה כפי שאמרנו צריך לברך שהכל נהיה בדברו.

אומרת הגמרא **חביץ קדרה**, מסביר רש"י זה מין מאכל קפוי היינו סמך והמילה חביץ זה כמו חלב שחבצוהו בקיבה, כשמכניסים קבה כדי להעמיד את החלב ולעשות ממנו גבינה זה נקרא חביצה, שחובצים אותו, כך עושים מאכל קפוי בקדרה והגמרא תפרש שלוקחים קמח עם דבש ושמן ואת זה שולקים יחד לחבוץ את זה שזה יהיה סמך ועושים את זה בקדרה וזהו הלשון חביץ קדרה, **וכן דייסא** זה נעשה מחיטים הכתושות במכתשת שלא טחנו את החיטין לעשות מהם קמח אלא חיטים הכתושות במכתשת, מה היא הברכה שמברכים על זה, נחלקו בזה אמוראים, **רב יהודה אמר שהכל נהיה בדברו, רב כהנא אמר בורא מיני מזונות.** והגמרא מסבירה בדייסא גרידא היינו שזה נעשה מהחיטים בלי שיהיה תערובת עם דברים אחרים כולי **עלמא לא פליגי דבורא מיני מזונות** כיון שזה מחיטים ועל מאכל העשוי מה' מיני דגן בוודאי מברכים בורא מיני מזונות.

כי פליגי בדייסא כעין חביץ קדרה שזה נעשה כמו חביץ של קדירה שלוקחים את החיטים שמשברים אותם בתוך מכתשת ומכניסים בהם דבש ועשים אותם יחד לבשל אותם בקדרה זה נקרא שזה דייסא שנעשה כעין חביץ קדרה בזה הם נחלקו.

רב יהודה אמר שהכל סבר דובשא עיקר הוא סוכר שהדבש הוא העיקר במאכל זה, ולכן מברכים שהכל שהרי על דבש מברכים שהכל והוא עיקר של המאכל. **רב כהנא אמר בורא מיני מזונות סבר סמידא עיקר** סמידא זה סולת שהסולת בתערובת הזאת של המאכל היא העיקר ולכן צריך לברך במ"מ.

אמר רב יוסף כותיה דרב כהנא מסתברא מסתבר כרב כהנא, **דרב ושמואל דאמרי תרוייהו, כל שיש בו מחמשת המינין מברכין עליו בורא מיני מזונות**, כל מאכל שמעורב בו תערובת מכמה דברים אבל יש בה תערובת גם מה' המינים הברכה שמברכים זה בורא מ"מ ולכן ההלכה היא כרב כהנא שגם באותה דייסא העשויה כעין חביץ קדירה על אף שיש תערובת של דבש כיון שמעורב מה' המינים מברכים במ"מ.

אומרים תוס' שגם קלייריטי"ש בלע"ז, זה מאכל שעושים אותו מקמח ומים או קמח עם חלב, מברכים במ"מ וכן כשמכניסים קמח לתוך פולין או לתוך עדשים או כרישין, כרישין זה מין בצל, כרתת, וכן לתוך שקדים שעושים לחולה או הנ"מ לדינא הוא כך, אם עושים את הקמח ומכניסים את הקמח במאכל כדי שישביע אותו, כדי שיסעוד את הלב צריך לברך במ"מ ואם אין זה אלא לדבק בעלמא שהרי כך הוא מאכל כשמכניסים קמח זה מגבל היטב ומדבק את הדברים שמתבשלים בו אז לא צריך לברך במ"מ, ותוס' אומרים עצה שטוב להחמיר ולאכול את זה בתוך הסעודה אחרי שהוא בירך על הלחם ברכת המוציא שאזו הוא פטור ממ"נ שהרי דברים הבאים בתוך הסעודה מחמת הסעודה אין צורך לברך עליהם, ורעק"א בגליון הש"ס כבר העיר שזה לא יועיל לשקדים שתוס' הזכירו, שהרי השקדים בתוך הסעודה צריך לברך ומה יועיל שהוא יאכל אותם בתוך הסעודה.

עכ"פ החילוק הזה של תוס' בין אם הקמח שניתן באותו מאכל הוא בכדי להשביע ולסעוד את הלב שאז מברכים במ"מ ואם זה רק לדבק בעלמא אז הברכה היא לא במ"מ, חילוק זה הובא בכל הראשונים וכבר נתבאר הענין ובע"ה במסקנת הסוגיא נביא איך נפסקת ההלכה בענין זה.

אומרת הגמרא **נופא** למדנו עכשיו את המימרא של **רב ושמואל דאמרי תרוייהו כל שיש בו מחמשת המינין מברכין עליו בורא מיני מזונות.**

ואיתמר נמי למדנו עוד מימרא **רב ושמואל דאמרי תרוייהו כל שהוא מחמשת המינין מברכין עליו בורא מיני מזונות.**

מסבירה הגמרא וצריכא צריך את שתי המימרות של רב ושמואל, **דאי אשמעינן כל שהוא** אם היו אומרים לי רק את המימרא כל שהוא מחמשת המינים הוה **אמינא משום דאיתיה בעיניה** שדווקא אם הה' המינים הם בעין בלי שיתערבו בהם שום דבר אחר אז מברכים במ"מ **אבל על ידי**

מפרשים כאן תוס' את לשון הברכה של בורא נפשות, בורא נפשות רבות וחסרונן פירושו דברים שחסרים לחיותו של האדם כמו לחם ומים שא"א לו לאדם לחיות ולהתקיים בלי לחם ומים, זה נקרא וחסרונן שמה שחסר לאדם, אח"כ אומרים ועל כל מה שברא להחיות בהם נפש כל חי כלומר על כל שהקב"ה ברא בעולם שגם אם לא היה בורא אותם יכול היה העולם לחיות ולהתקיים בלי הדברים האלו שלא ברא אותם כי אם לתענוג בעלמא, וזה נקרא להחיות בהם נפש כל חי זה על הדברים שהם באים להחיות נפש לתענוג כמו תפוחים וכיוצא בהן, וסיומה של הברכה הוא ברוך חי העולמים, ובירושלמי לשון הסיום של הברכה הוא ברוך אתה ה' חי העולמים, ועיין בסוף הפרק שמוכאת שם הברכה של בורא נפשות ונבאר שם יותר בארוכה.)

שואלת עכשיו הגמרא ואורז לאו מעשה קדרה הוא וכי אפשר לומר שאורז לא נחשב מעשה קדרה לענין איזו ברכה מברכים.

והתניא למדנו בברייתא אלו הן מעשה קדרה אלו הם המעשה קדרה לענין הברכה שמברכים בתחלה במ"מ ולבסוף על המחיה, חילקא טריגים (וצריך להוסיף כאן זריז כן מבואר מפירושו של רש"י וכך הגיה הב"ח, והמילה סולת היא מיותרת) זריז וערסן ואורז, ורש"י מביא כבר לפרש הגמרא במו"ק דף י"ג ע"ב, חילקא זה חיטים ששברו אותם כל חיטה לשנים, כתשו אותם במכתשת ושברו אותם כל חיטה לשנים, טריגיס זה ששברו כל חיטה לג', זריז זה ששברו כל אחד לד' והב"ח אמר שהגירסא טיסני זה חדא לד' כך מפורש במו"ק, ערסן זה חיטין ששברו אותם אחד לה' וגם אורז גם הוא נמנה כאן בין הדברים שהוא מעשה קדרה, הרי מפורש כאן שאורז נחשב מעשה קדרה ואיך אתה אומר שאורז הוא לא מעשה קדרה.

עונה הגמרא הא מני רבי יוחנן בן נורי היא ברייתא זאת היא אליבא דר"י ב"נ שהוא באמת שאורז דינו כמעשה קדרה. דתניא למדנו בברייתא רבי יוחנן בן נורי אומר אורז מין דגן הוא ר"י ב"נ סובר שאורז הוא ג"כ מין ממניי הדגן וחייבין על חמוצו כרת אם האורז החמיץ ואדם אכל מזה בפסח הוא חייב כרת כמו שחייבים על אכילת חמץ הנעשה מה' מיני דגן שאוכלים בפסח וחייבים כרת, ואדם יוצא בו ידי חובתו בפסח את המצוה של כזית מצה בליל פסח לדעת ר"י ב"נ אם הוא עשה את המצה ממאורז הוא יצא ידי חבותו, הרי שלר"י ב"נ האורז נחשב לגמרי מין דגן, חייבים על חמוצו, יוצאים בו ידי חובת מצה, לר"י ב"נ וודאי שאורז דינו כמו ה' מיני דגן ומברכים עליו במ"מ ועל המחיה כמו על מעשה קדרה של ה' מיני דגן, אבל רבנן לא אבל רבנן החולקים על ר"י ב"נ והם סוברים שעל אורז אפילו אם הוא החמיץ לא חייבים כרת והם סוברים שעל אורז אפילו אם הוא החמיץ לא חייבים כרת על אכילתו כי האורז אינו מחמיץ אלא מסריח (כלשון הגמרא בפסחים) וגם לא יוצאים ידי חובת מצה במצה שנעשתה מאורז, לדבריהם אורז הוא לא מין דגן והם באמת סוברים שלא מברכים על האורז רק שהכל לפני האכילה ובר"נ אחר האכילה.

חוזרת הגמרא ושואלת ורבנן לא וכי רבנן לא סוברים

תערובות לא אם מחמשת המינים וה' המינים כבר פירש רש"י לעיל בדף ל"ו ע"ב שהכוונה לה' מיני דגן חיטין ושעורין כוסמין שבולת שועל ושיפון, ואם הם לא בעין אלא בתערובת לא מברכים במ"מ

- דף ל"ו ע"א

קא משמע לן כל שיש בו שאפילו אם זה מעורב בדברים אחרים כל שיש בתערובת מה' המינים מברכים במ"מ.

ואי אשמעינן כל שיש בו הוה אמינא הייתי סבור לומר כל שיש בו חמשת המינים אין דווקא כשיש בתערובת מה' מיני דגן אז מברכים במ"מ אבל אורז ודוחן לא ונחלקו המפרשים, רש"י תוס' ועוד ראשונים, מה זה אורז ומה זה דוחן, רש"י אומר אורז זה מיי"ל דוחן זה פונ"ץ, תוס' אומרים שאורז זה מה שנקרא ריי"ז וזה מה שאנחנו קוראים היום אורז ולפי פירוש זה דוחן הוא מיי"ל, עכ"פ אורז ודוחן היינו אומרים לא מברכים במ"מ משום דעל ידי תערובת בגלל שכיון שהאורז והדוחן הם לא בעין אלא מעורבים עם עוד מינים אז כשזה בתערובת לא מברכים רק כשזה מה' מיני דגן ואורז ודוחן בתערובת לא מברכים במ"מ, אבל איתיה בעיניה אם האורז והדוחן הם בעין בלי תערובת נימא אפילו אורז ודוחן נמי מברכין עליו בורא מיני מזונות, קמשמע לן כל שהוא מחמשת המינים הוא דמברכין עליו בורא מיני מזונות, כי כך המשמעות של המילה כל שהוא שאפילו הם מאתו מין ואין שום תערובת לא מברכים בורא מיני מזונות רק אם זה מה' המינים ואם זה לא מה' המינים לא מברכים במ"מ וזה לאפוקי אורז ודוחן דאפילו איתיה בעיניה אפילו אם זה בעין בלי שנתערב בדברים אחרים לא מברכין בורא מיני מזונות.

שואלת הגמרא ואורז ודוחן לא מברכין בורא מיני מזונות וכי על אורז ודוחן לא מברכים במ"מ.

והתניא למדנו בברייתא הביאו לפנינו פת אורז פת שעשויה מאורז ופת דוחן ופת שעשויה מדוחן מברך עליו תחלה וסוף כמעשה קדרה אז הברכה שמברכים בתחלה לפני האכילה ולבסוף אחרי האכילה זה כמעשה קדרה, דהיינו שהברכה שמברכים על מעשה קדרה אומרת הגמרא וגבי מעשה קדרה תניא בתחלה מברך עליו בורא מיני מזונות ולבסוף מברך עליו ברכה אחת מעין שלש אז הרי שפת של אורז פת של דוחן דינם כמעשה קדרה שזה מה שנעשה מה' המינים שאותה ברכה מברכים על מעשה קדרה במ"מ ועל המחיה וא"כ גם על אורז ודוחן מברכים לפני האכילה במ"מ ואחרי האכילה ברכה אחת מעין ג' שזו הברכה של על המחיה ועל הכלכלה.

עונה הגמרא כמעשה קדרה ולא כמעשה קדרה כוונת הברייתא שיש ברכה כמו מעשה קדרה אבל לא שזה אותה ברכה עצמה.

כמעשה קדרה דמברכין עליו תחלה וסוף שגם על אורז ודוחן צריך לברך בתחלה לפני האכילה ובסוף אחרי האכילה. ולא כמעשה קדרה דאילו כמעשה קדרה בתחלה בורא מיני מזונות ולבסוף ברכה אחת מעין שלש ואילו הכא לגבי אורז ודוחן בתחלה מברך עליו שהכל נהיה בדברו ולבסוף בורא נפשות רבות וחסרונן על כל מה שברא(ת).